

LBRIS

We know
books

Doru Dumitrescu (coordonator)

Maria Mariana Gheorghe

Daniela Ana Cojocaru

Gabriel Grozav

ROMA

Scurtă istorie a unui imperiu mare

Cuprins

Introducere	5
Introducere în lumea romană	6
Legenda lui Romulus și Remus	6
Evaluare	9
Statul roman	10
Evaluare	13
O zi obișnuită în Roma (viața cotidiană) – familia romană	14
Evaluare	17
Moneda	18
Evaluare	21
Armata și epopeea cuceririlor romane	22
Evaluare	25
Arhitectura imperiului	26
Evaluare	29
Religia romană	30
Evaluare	33
De la dictatură la Imperiu	34
CAESAR (100-44 î.Hr.)	34
Evaluare	37
OCTAVIANUS AUGUSTUS (27 î.Hr.-14 d.Hr.)	38
Evaluare	41
NERO (54-68 d.Hr.)	42
Evaluare	45
TRAIAN (98-117 d.Hr.)	46
Evaluare	49
HADRIAN (117-138 d.Hr.)	50

Evaluare..... 53

MARCUS AURELIUS (161-180 d.Hr.)..... 54

Evaluare..... 57

SEPTIMIUS SEVERUS (193-211 d.Hr.)..... 58

Evaluare..... 61

DIOCLEȚIAN (284-305 d.Hr.)..... 62

Evaluare..... 65

CONSTANTIN CEL MARE (306-337 d.Hr.)..... 66

Evaluare..... 69

THEODOSIUS CEL MARE (379-395 d.Hr.)..... 70

Evaluare..... 73

Addenda..... 76

Lupa Capitolina, Constanța, România

Învăluite în legendă, începuturile Romei au constituit un element de mândrie, dar și un factor de coeziune pentru generații întregi de romani.

Situat pe malul fluviului Tibru, acest frumos oraș, capitala actuală a Italiei, are o istorie îndelungată, presărată cu evenimente ce au o mare încărcătură emoțională. Deoarece informațiile istorice sunt precare, disparate și seci, suntem constrânși să facem apel la legendă.

Se spune că, de mult, cu câteva sute de ani înainte de întemeierea Romei, pe țărmul însorit al Italiei de astăzi poposea un tânăr. Unul dintre supraviețuitorii războiului Troiei¹. Acesta ajunsese acolo după ce rătăcise prin lume aproape zece ani.

¹ Conflictul dintre ahei și troieni fusese provocat de răpirea frumoasei Elena (soția lui Menelau, regele cetății Micene) de către Paris, fiul lui Priam, regele Troiei.

Confruntarea, care a durat zece ani, s-a terminat tragic pentru troieni: cei mai mulți fuseseră nimiciți, iar mândra lor cetate căzuse pradă focului.

Introducere în lumea romană

Legenda lui Romulus și Remus

Numele călătorului era Aeneas (sau Eneas). El era fiul unui muritor și al zeiței dragostei și frumuseții, Venus (cunoscută drept Afrodita, la greci). Aeneas se va căsători cu o fiică de rege și va întemeia un oraș, ce va purta numele soției sale.

Fiul său, Ascanius, va întemeia și el o altă cetate, numită Alba Longa, pe tronul căreia, la ceva vreme de la începutul poveștii noastre, se aflau doi frați: Numitor și Amulius.

Deși cei doi domneau în comun, conform voinței bunicului lor, fratele mai mare, Numitor, beneficia de prerogative extinse în virtutea dreptului primului născut. Cel mic, mai ambițios și dornic de putere, administra averea cetății, care provenea din aurul adus de strămoșul lor, Eneas.

Veșnic nemulțumit de această împărțire a puterii, mezinul își va detrona fratele. Mai mult, acesta va elimina toți fiii fratelui său, lăsând-o în viață doar pe Rhea Silvia, nepoata sa.

Deoarece se temea că ea va putea avea copii în urma unei posibile căsătorii, vicleanul Amulius a silit-o pe Rhea să devină preoteasă a zeiței Vesta. Ca slujitoare a acestei zeițe, Rhea Silvia se obliga prin jurământ să rămână fecioară.

Sedusă de zeul războiului, Marte, pe când dormea pe malul Tibrului, vestala va naște doi gemeni, amândoi băieți. Această veste va determina furia fără limite a regelui. Drept răspuns Amulius o va întemnița pe Rhea și va porunci ca pruncii să fie uciși.

Dictionar istoric

♦ *Ahei* – nume dat grecilor în epopeea „Iliada” de Homer.

Un denar emis sub Sextus Pompeius, c. 137 î.Hr. Avers: capul zeiței Roma (fluviul), spre dreapta; revers: SEX•POM•FOS TLVS, Lupa Capitolina, cu capul întors spre gemeni, sub smochinul rumonal și lângă ciobanul Faustinus. În exergă, ROMA.

În ciuda ordinelor primite, cel însărcinat cu această chestiune infamă îi va așeza pe cei doi într-un coș și îi va lăsa în voia sortii pe Tibru.

Crescuți la început de o lupoaică, simbol ulterior în mitologia romană, gemenii vor fi adoptați de un cioban numit Faustinus, care le va purta de grijă precum propriilor săi fii.

Când cei doi erau deja adulți, după o ceartă cu alți păstori sunt trimiși la judecată, chiar în fața regelui, adică în fața bunicului lor.

Tinerii vor fi recunoscuți și repuși în drepturi de bunicul lor. Apoi au hotărât să creeze un nou oraș, însă neînțelegerea dintre ei avea să pornească de la numele pe care trebuia să îl dea noii așezări.

Pentru a fi siguri de corectitudinea întrecerii s-au adresat preoților auguri. Ca probă, aceștia au decis ca acela care va vedea mai mulți vulturi pe cer să dea numele noii cetăți.

Deși Remus a numărat primul 6 vulturi pe cer, fratele său va număra 12. Neîmpăcat cu ideea ca orașul să poarte numele lui Romulus, Remus îl va provoca la luptă. Mezinul va fi ucis, iar noul oraș va primi numele de Roma.

Toate acestea s-au întâmplat în 21 aprilie 753 î.Hr., dată care, după tradiție, este sărbătorită (până în prezent) drept zi de fondare a orașului de pe Tibru.

Pentru a putea popula orașul, Romulus a oferit adăpost păstorilor din zonă și fugarilor. Deoarece nu existau femei în noua cetate care să le asigure urmași, romanii au decis să răpească fecioarele unui trib apropiat, numiți sabini.

Curiozități istorice

- Râul Tibru, numit inițial Albula, a fost rebotezat după Tiberinus, unul dintre regii din Alba Longa.

Romulus și Remus hrăniți de lupoaica. Lupa, înconjuțați de reprezentări ale Tibrului și Palatinului. Panou dintr-un altar dedicat cuplului divin Marte și Venus. Se găsește în muzeul Palazzo Massimo alle Terme (Roma).

În timpul sărbătorii dedicate recoltelor și cerealelor, Romulus i-a invitat pe sabinii să petreacă împreună. În plus, le-a invitat și pe fiicele lor. În timpul festivității, la semnul lui, fetele aveau să fie răpite, iar părinții lor alungați.

Rămasă în legendă cu denumirea de *răpirea sabinelor*, acțiunea romanilor a provocat riposta părinților și rudelor fetelor. Doar înțelepciunea celor răpite a determinat înlăturarea unei confruntări sângeroase între romani și sabinii. Tinerele, care nu doreau să rămână nici fără părinți și frați, dar nici fără cei care le deveniseră soți, au mijlocit încheierea păcii. Căsătoriile dintre romani și sabine au dus la întărirea Romei, iar Romulus avea să devină unicul rege al romanilor și al sabinilor. Conform legendei, a împărțit puterea cu regele sabin Tatius, care nu este amintit în lista regilor romani.

Curiozități istorice

- Se spune că după răpirea sabinelor, romanii s-au retras în cetate pentru a rezista asaltului sabinilor supărați. Cheia cetății au dat-o însă unei femei, numită Tarpia, care era îndrăgostită de regele sabin. Aceasta îi va trăda, ceea ce îi va aduce o moarte crudă din partea romanilor. Prin tradiție numele ei a fost dat unei stânci din Roma, numită Tarpeiană, de unde erau aruncați trădătorii de patrie.

Dicționar istoric

- ♦ *Auguri* – preoți care prevesteau viitorul după zborul, cântecul sau măruntaiele păsărilor.

Răpirea sabinelor, de Nicolas Poussin, 1634–1635, ulei pe pânză, în Muzeul Metropolitan de Artă (New York City)

EVALUARE

I. Citiți sursele și răspundeți la următoarele cerințe:

A. „În vremea asta, Roma creștea și-și lărgea incinta, înglobând mereu alte și alte terenuri, mai degrabă în speranța unei populații mai mari în viitor decât din necesități imediate. [...] Pentru a spori numărul locuitorilor, Romulus (după vechea metodă a întemeietorilor de orașe, adunând o mulțime de oameni simpli și săraci, ce pretindeau că sunt născuți pe acele meleaguri) a deschis un asyllum (loc de adăpost, refugiu) pe locul care este acum împrejmuțit între cele două dumbrăvi la coborârea de pe Capitoliu. Acolo și-au găsit adăpost, fugind din sânul populațiilor vecine, fără deosebire dacă erau liberi sau sclavi, o mulțime de oameni dornici de o viață nouă. În modul acesta s-a pus temelia viitoarei puteri a romanilor.”

(Titus Livius, *Despre întemeierea Romei*)

B. „El (Servius Tullius) a poruncit ca numele tuturor romanilor să fie înregistrat, iar averile lor să fie prețuite pe temeiul unui jurământ cerut de lege și pe care trebuiau să-l facă declaranții, jurând că vor face prețuire potrivit adevărului și cât se poate de cinstit.

Romanii trebuiau să treacă în registre numele tatălui, să-și arate vârsta, să-și declare soția și copiii, să spună în ce trib al Romei sau în ce sat din regiune locuiește fiecare...”

(Dionysios din Halicarnas, *Antichitățile romane*
în volumul *Culegere de surse istorice. Antichitatea. Lumea medievală*,
pg. 117, Doru Dumitrescu, Mihai Manea, Mirela Popescu)

- Precizați, conform sursei A, două modalități de creștere a populației Romei.
- Menționați, conform sursei B, două obligații pe care le aveau romanii în timpul regelui Servius Tullius.
- Precizați o categorie socială din sursa A.
- Stabiliți o deosebire între măsurile primilor regi ai Romei.

II. Completați spațiile libere cu termenii corespunzători:

„Roma, «cetatea celor șapte», a fost întemeiată pe malurile fluviului, la jumătatea drumului dintre mare și primele creste ale Munților Apenini, în anul Legenda spune că Roma a fost întemeiată de și Remus, gemenii aruncați la porunca lui Amulius într-un coș și lăsați în voia valurilor Tibrului. Hrăniți de o, au fost găsiți și crescuți de păstorul Faustinus. Cei doi, despre care legenda spune că erau urmașii prințului troian, au fondat cetatea “

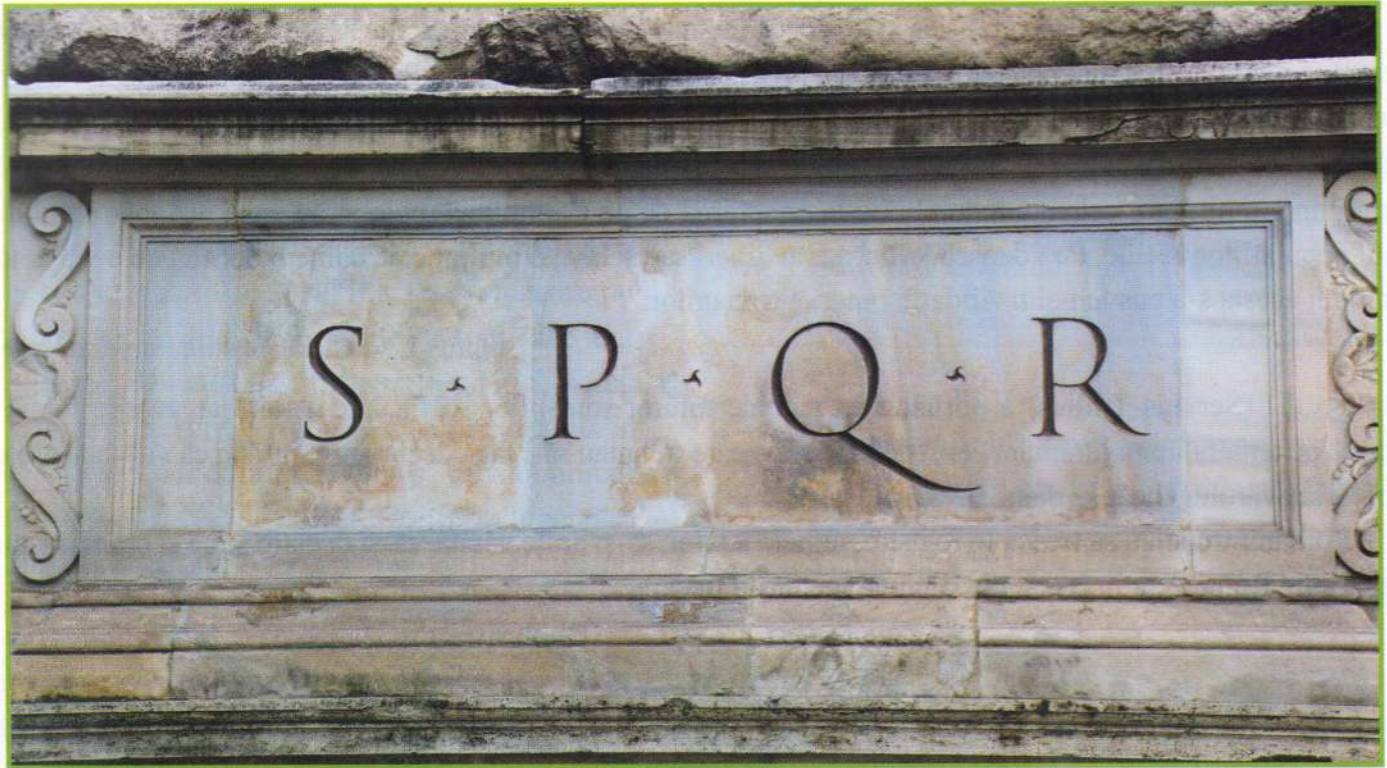
Romulus, lupoaică, 753 î.H., Enea, Roma, Tibru, coline

III. Imaginați-vă că, prin tunelul timpului, ați ajuns în Roma condusă de Romulus. Ce întrebări i-ați adresa tânărului rege, pentru a afla cât mai multe informații despre întemeierea cetății și organizarea ei.

IV. Ordonăți cronologic evenimentele:

a) instaurarea Republicii Romane	1.
b) instaurarea Imperiului Roman	2.
c) prăbușirea Imperiului Roman de Apus	3.
d) fondarea Romei	4.

Statul roman

S.P.Q.R., simbol al Romei antice aflat pe multe monumente din epoca romană (Roma, Italia)

Dacă astăzi faci o călătorie în Roma, vei întâlni, pe o parte a monumentelor din Antichitate, inițialele *S.P.Q.R.* Cele patru litere provin de la *Senatus Populusque Romanus* (în traducere, *Senatul și Poporul Roman*). Ele oferă informații despre cei care exercitau puterea în orașul de pe cele șapte coline.

Întemeierea Romei este îmbrăcată într-o aură înșelătoare a mitologiei, transformată în tradiție; mitologie care a fost conservată de istoriografia romană. Cert este că metropola, care avea să devină centrul lumii în Antichitate, a fost la origine un oraș etrusc. După ce a fost fondată, conform tradiției, în anul 753 î.Hr., în procesul ei de evoluție Roma a cunoscut mai multe etape.

Epoca regală, învăluită în legendă, ne spune că *Urbea* (cum este denumită Roma în izvoarele istorice) a fost condusă de 7 regi. Monarhul era ales

de adunările poporului, numite *comiții*. Regele avea puteri militare extinse, puteri politice și religioase, însă deciziile sale erau limitate de *Sfatul Bătrânilor*, viitorul Senat.

Sfatul Bătrânilor era format din 300 de reprezentanți care aparțineau familiilor de vază, așa-numiții *patricieni*. Aceștia dețineau pârghiile puterii, alături de rege.

Oamenii de rând, care alcătuiau *plebea* (poporul), erau lipsiți de drepturi politice și sociale.

Dicționar istoric

- ♦ *Metropolă* – mare oraș al lumii, ca populație și importanță.
- ♦ *Etrusci* – populație, astăzi dispărută, care a trăit în mileniul 1 î.Hr. în Etruria, regiune din nord-vestul Italiei de astăzi.

Ultimul rege, Lucius Tarquinius Superbus (*cel Trufaș*, în traducere) avea să domnească, așa cum îi spune și numele, cu dispreț și aroganță față de supușii săi, încălcând tradițiile și vechile obiceiuri.

În anul 509 î.Hr., are loc o puternică răscoală populară condusă de Lucius Iunius Brutus. După răscoală regele a fost înlăturat și s-a instaurat Republica.

Termenul *republica* (ca formă de guvernământ) a fost creat de romani într-o vreme în care domina monarhia. Cuvântul compus *res publica*, evident de origine latină, înseamnă *afaceri publice*.

După un timp, organizarea Republicii va fi influențată de frământările interne produse de grupurile plebeilor. În timp, au fost create la Roma instituții care, prin atribuțiile lor, conduceau statul, astfel încât să fie eliminat pericolul revenirii la o conducere despotică.

Puterea monarhului a fost înlocuită cu cea a magistraților. De regulă, aceștia erau aleși pe un an și nu erau plătiți pentru activitatea lor. Structurate în așa-numitul *cursus honorum* (scara onorurilor), magistraturile se împărțeau după mai multe criterii (de exemplu, rolul pe care îl aveau, cine făcea parte din magistratură și activitatea lor) în: obișnuite, neobișnuite și populare.

Dictionar istoric

♦ *Cursus honorum* (scara onorurilor) – reprezenta ierarhia magistraturilor pe care le puteau deține cetățenii.

Astfel, prima categorie era constituită din cei doi consuli, care exercitau puterea supremă pe plan executiv. Urmau pretorii, cu atribuții, în principal, judecătorești, iar apoi censorii, singurii aleși pentru o perioadă de 5 ani, care aveau sarcini referitoare la bugetul statului. Alte categorii erau questorii, care se ocupau cu finanțele publice, și edilii cu rol în administrarea orașului.

Tarquinius Superbus, al șaptelea rege al Romei, a domnit din 535 î.Hr. până la revolta romană din 509 î.Hr.

Curiozități istorice

- Consulul era însoțit de 12 însoțitori (dictatorul, de 24), numiți lictori. Aceștia purtau simbolul puterii – un mănunchi de nuiiele cu o secure în mijloc (fascia). De aici provine termenul fascism, denumire atribuită curentului politic, de extremă dreaptă, care s-a manifestat în Italia în prima jumătate a secolului al XX-lea.

O formă de magistratură creată mai târziu a fost tribunii plebei și a reprezentat modul prin care poporul și-a putut impune drepturile în fața patricienilor.

Inițial erau doi, dar cu timpul numărul împuterniciților plebei va ajunge la zece. Reprezentanții aveau drept de *veto* (*mă opun*, în traducere), ei putând să conteste deciziile care afectau interesele oamenilor liberi.

Singura magistratură neobișnuită (extraordinară) a fost aceea de Dictator. Acesta era numit de Senat, în cazul în care statul se afla în pericol (de exemplu, în cazul unor calamități naturale, răscoale,